

T. B. 3021/6/1975

ΕΔΩ ΥΠΟ ΔΙΩΓΜΟΝ, ΑΛΛΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ...

ΕΞΗΝΟΙΘΑΥΜΑΣΤΑΙ ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

3 ΕΝΘΟΥΣΙΩΔΗ ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΝΟΡΒΗΓΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Δεν είναι μόνο οι λογοτεχνικοί κριτικοί του ήμερησιου και περιοδικού τύπου της Γαλλίας που εξεφράσθησαν ευμενέστατα για τον Νίκο Καζαντζάκη και το έργο του. Ο τύπος πλείστον χωρών της Εύρωπης και της Αμερικής ασχολήθηκε και ασχολείται με τον Έλληνα συγγραφέα και αφιερώνει ένθουσιώδη σχόλια στα έργα του. Ανάμεσα στα έντυπα που ασχολήθηκαν με τον Καζαντζάκη είναι και τα έγκυρτερα όργανα του νορβηγικού τύπου, του οποίου οι πιο διακεκριμένοι κριτικοί επαινούν με τα θερμότερα λόγια τα πολυκροτα μυσιοτήματα του Κρητικού έρημίτη της Αντίμης.

Νά, τί γράφει ο κ. Κ. Ο. Μάτι-σεν, φιλολογικός κριτικός της έφημερίδος «Βαίρτ Λαντ», σχετικά με το τελευταίο έργο του Καζαντζάκη που φέρει τον τίτλο «Ο τελευταίος Πειρασμός», που επρόκλεισε την αντίρρηση της ίδιας μας Έρας Συνόδου και διαφόρων άλλων παραγόντων: «Ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Έλληνας συγγραφέας του οποίου τα έργα εξημέωσαν την έπιτυχία του τους έδωκε, έξεδωκε τελευταία το μεγάλο του έμπιστοτήματα του Χριστού με τον τίτλο «Ο τελευταίος πειρασμός». Ο Καζαντζάκης παραμένει άγνωστος απέναντι στη διδλκή παράδοση. Τα Ευαγγέλια και οι θρυλικές παραδόσεις θρήκαν τη θέσι τους μέσα στο διδλίο του, άλλ' αυτός μένει αδέσμευτος όσον άφορά την ποιητική χρησιμοποίηση τους. Το πλαίσιο των εξωτερικών γεγονότων είναι — σε γενικές γραμμές — σύμφωνο με τα Ευαγγέλια. Ο Χριστός έμφανίζεται μέσα στο διδλίο αυτό σέ ηλικία 30 χρονών. Όταν τονίζουμε ότι ο συγγραφέας παίρνει θέσι ποιητού απέναντι στο θέμα του, θέλουμε να έκφράσουμε άφ' ενός κάποια επιφύλαξη και άφ' έτερου την έπίδοκιμασίμας. Η βάση της συλληψμας του θέματος έχει μία ιερή σοβαρότητα. Η προσπάθεια διεσόδσεως μέσα στο μυστήριο του Θεανθρώπου έκδηλώνεται σε όλο το έργο με μία δημιουργική δύναμη που προξενεί έντύπωσι. Το διδλίο άποτελεί ένα σπάνιο ντοκουμέντο σχετικά με τον Χριστό, έστω και όχι με την συνηθισμένη χριστιανο-θρησκευτική» Έννοια. Καρμιά άμφιβολία δεν υπάρχει σχετικά με το κεντρικό θέμα του διδλίου. Σε μία έπιστολή που μας έστειλε τον Αύγουστο του περασμένου χρόνου, ο ίδιος ο συγγραφέας μας κατατοπίζει όσον άφορά την ποιητική σύλληψη και ιδιαίτερα το σχέδιο του έργου αυτού. Μιλά για μία «έμμονη σκέψη του Χριστού» που τον επηρέασε από τότε που ήταν παιδί. Από την έμμονη τούτη σκέψη προσπάθησε να έλευθερωθί αυτή τη φορά. Αλλά η άπελευθέρωσι αυτή δεν είναι, όπως λέει ο ίδιος, προσπάθεια άπελευθέρωσός του από τον Χριστό. Τον κεραιεί το πάθος διαλευκάνσεως του μυστηρίου, που συνίσταται στην Ένοσι Θεού και Ανθρώπου στο πρόσωπο του Ίησού Χριστού. Δοκιμάζει τον πόνο του μυστηρίου. Αυτή είναι η πηγή της έμπνευσμας του. Στο σημείο αυτό δε διαφέρει διάλου από τον Φραουά Μωριάκ. Νά διεσόδση στο μυστήριο για να έλευθερωθί απ' αυτό και να το κάνη περισσότερο κτήμα του, αυτός είναι ο σκοπός που έταξε στον εαυτό του ο Έλληνας συγγραφέας. Στο διδλίο, τούτο φαίνεται καθαρά.

»Στους όρθόδοξους πιστούς που γνωρίζουν καλά την Βίβλο, το διδλίο θα φανί παράξενο, συνεχίζει ο κ. Μάτισεν. Θα σκανδαλισθού άσφαλώς από την περιγραφή του περιβάλλοντος και από τον συγχρωτισμό του Ίησού με γυναίκες και άνδρες της δικής του κοινωνικής τάξεως. Τα Ευαγγέλια μας δείχνουν βέβαια

την ανθρώπινη πλευρά του Ίησού, αλλά, για να πομε την αλήθεια, η μεταγενέστερη χριστιανική σκέψη έλάχιστα ασχολήθηκε με το πρόβλημα της ταπεινώσεως. Δεν ένωό τους θεολόγους. Αυτοί βέβαια στοχάσθηκαν πολύ επάνω σ' αυτό. Ένωό τους κοινούς Χριστιανούς. Δύο φράσεις κτύπησαν ιδιαίτερα σ' αυτό μου καθώς διάσασα το μυσιοτήματα του Καζαντζάκη. Η μία απ' αυτές έχει παρθί από έναν φαλιό που αρχίζει έτσι: «Τότε κατέθηκε στον γεματο πονο κόρμα μας τόσο βαθιά, ώστε κανείς δεν το κατάλαβε». Η άλλη θρίσκεται στην πρός Έβραίου έπιστολή και λέει: «Τά μοίρασε όλα μαζί μας». Είναι δηλαδή η άβυσσος την οποία ο Καζαν-

Μία τελευταία φωτογραφία του Καζαντζάκη με τον Αμερικανό καθηγητή κ. Κίριμον Φράιαν, ο οποίος ως γνωστόν έπιμελείται την μετάφρασιν εις την άγγλικήν της «Όδυσσεας»

τζάκης προσπάθησε να περιγράφη. Αλλά έχει δε κανείς δεν θα μόρεση να διεσόδση εντέλως μέσα σ' αυτή. Παρά τις άπεγνωσμένες προσπάθειές του, μας λέει ο ίδιος, το θέμα μένει πάντοτε ανεξάντλητο. Ούτε ο έπιστήμονας, ούτε ο καλλιτέχνης θα μόρεσουν ποτέ να λύσουν το σίνιγμα. Μπορούν όμως και οι δύο ν' άνοιξουν εύρύτατες προοπτικές. Και αυτό έκανε ο Καζαντζάκης. Του άφειτο ευχαριστίες διότι εισέδσε στο μυστήριο όπως το έκανε στο διδλίο τους.

Ένας άλλος διαπρεπής Νορβηγός κριτικός, ο κ. Τρόντ Βίνγε, έξυμνει το έπίμοχο έργο του Καζαντζάκη «Ο τελευταίος πειρασμός» στην έφημερίδα «Αφτηνπύστεν», γράφοντας ανάμεσα σε άλλα και τα εξής: «Αυτό ακριβώς μας δείχνει ο Νίκος Καζαντζάκης, διότι, χωρίς στην εξαιρετικά δημιουργική δύναμη της φαντασίας του, έθεσε το έρώτημα: «Ποιάς ήταν κατά βάση ο άνθρωπος Ίησούς;». «Αν επρόκειτο να συζητήση και να κρίνη κανείς την άπάντησιν του Καζαντζάκη σέ δλη της την Έκτασι, θα χραισώμασε πολλές έπιφυλλίδες. Προσπαθήσαμε άπλως να παρουσιάσουμε αυτό το έργο τέχνης, που είναι από τα πιο ένδιαφέροντα και τα πιο χαρακτηριστικά που θρήκαμε, από πολλών καιρό, στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία».

